

ŠAH U CRNOJ GORI

Šah u Crnoj Gori pojavljuje se znatno kasnije no u drugim evropskim zemljama. Igranje šaha u Crnoj Gori pominje se u prvoj polovini devetnaestog vijeka, izuzimajući Boku, koja u to vrijeme nije bila u sastavu Crne Gore, i u kojoj se igranje šaha pominje mnogo ranije. Pomorci su donijeli šah u Boku još u 16 vijeku. Pominje se šahista koji je koristio šahovsku literaturu za pripreme susreta Kotora sa šahistima iz Dubrovnika i Skadra.

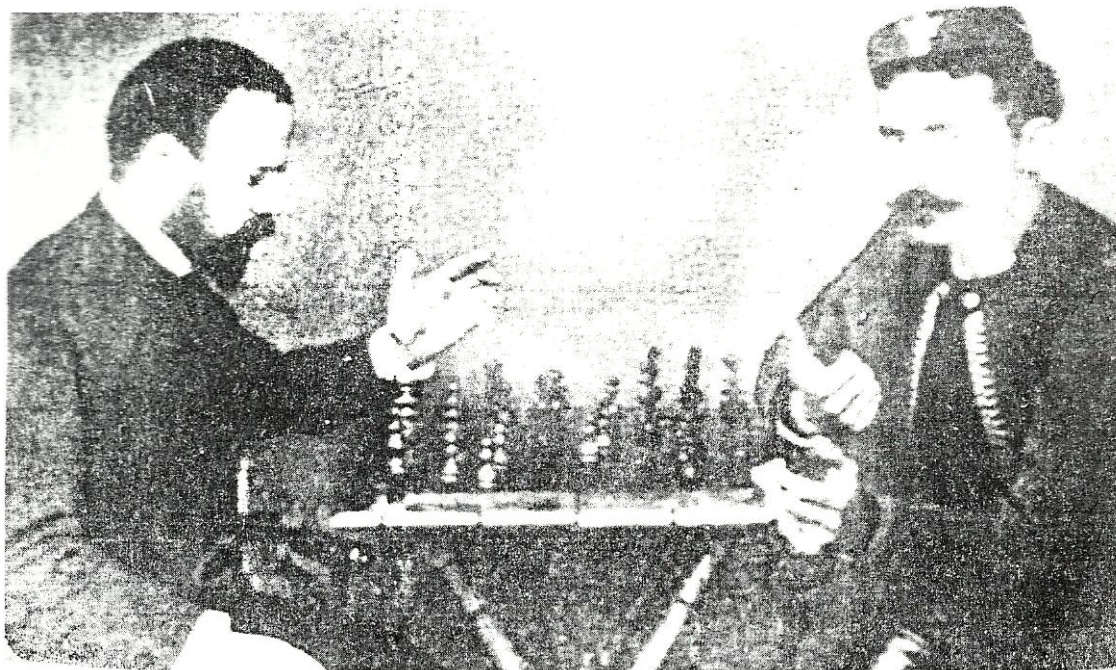
U Srbiji igranje šaha se pominje ranije no u Crnoj Gori. Obrazovani Srbi igrali su šah. Stevan Živković Telemah napisao je obimnu knjigu o obrazovanju u kojoj je jedno poglavlje posvetio šahu i pravilima te igre.

Njegoš se boraveći u inostranstvu sretao sa obrazovanim Srbima i s njima igrao šah. U mnogim pismima Njegošu pominje se igranje šaha. Po ocjenama mnogih historičara šaha, Petar Petrović Njegoš se smatra prvima crnogorskim šahistom.

U devetnaestom vijeku šah u Crnoj Gori postaje popularan. Igra se po kafanama, kućama. Popularnosti šaha doprinjeli su mnogi strani posjetioci, koji su po raznim osnovama boravili u Crnoj Gori. To je vrijeme i pojave mnogih sportova (skijanje, streljaštvo, tenis i drugi). Njemački putopisac Bernhard Švarc, istraživač Pavle Rovinski i drugi, pišu da su igrali šah u kafani i da mnogi mještani igraju šah.

Dr. Valtazar Bogišić, rodnom iz Cavtata, koji je preko deset godina pripremao Imovinski zakonik za knjaževinu Crnu Goru, u članu 477 je definisao: „Zakon povlađuje one igre i oklade koji krijepe tijelo i um ljucki, kao utrkivanje konjanika ili pješaka, rvanje, vješbanje oružjem, igru na šaha... te se dugovi od takvih oklada i igara mogu sudom naplaćivati.“ To je jedini slučaj u svijetu da je šah ozakonjen. Bogišić je zakon pravio obilazeći sve krajeve i mjesta u Crnoj Gori i sigurno je uočio da je šah raširen u narodu i zbog toga ga je ozakonio.

Kada je otvorena Cetinjska čitaonica pravilima u njenim prostorijama nije bilo dozvoljeno igranje šaha, karata i lutrija. Nova pravila čitaonice donesena 1893. godine, dozvoljavala su i igranje šaha.

*Dr. J.B. Feuvrier, dvorski ljekar i knjažev ađutant
B. Petrović igraju šah na Cetinju krajem 19. vijeka*

Poslije Prvog svjetskog rata šah u Crnoj Gori razvija se u izmijenjenim uslovima. Crna Gora je prisajedinjena Srbiji i kao dio nje ulazi u novu državu Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Kraljevinu Jugoslaviju. Teritorijalnom podjelom nove države Crna Gora ulazi u Zetsku banovinu u kojoj su i Dubrovnik i Trebinje. Šah kao i drugi sportovi u novoj državi ulaze u zajedničke sportske asocijacije u kojima se odvija osnovna sportska aktivnost.

Šahovski savez Kraljevine Srbije, Hrvatske i Slovenije osnovan je 1921. godine u Celju. Svjetska šahovska organizacija /FIDA/ osnovana je 1924. godine u Parizu. Time su stvoreni uslovi za organizovan razvoj šaha u novoj državi. Međutim, šahovski život u Zetskoj banovini odvijao se sporo, iako su osnivani šahovski klubovi:

- u Nikšiću 1923.,
- šahovska sekcija pri sportskom društvu Jadran 1924. godine u Herceg-Novom,
- 1925. godine šahovski klub u Podgorici,
- 1926. cetinjski šah klub.

To je bila organizaciona osnova za šahovski život u tim mjestima. Za aktivniji šahovski život, nedostajalo je tradicije, kadrova, materijalnih uslova i drugo. Šah se igra, ali to nije igra u organizovanom sistemu u vidu međuklupskih i sličnih

takmičenja. Novo osnovani klubovi brzo se gase što se potvrđuje osnivanjem klubova u istim i drugim gradovima tek poslije tridesetih godina.

Tridesetih godina predsjednik Šahovskog saveza Jugoslavije, bio je **Stevan Ćirić**, šahovski majstor. U Kraljevini Jugoslaviji bio je ministar prosvjete, a kasnije i predsjednik Narodne skupštine Jugoslavije. Ćirić čini velike napore da unaprijedi šah. Kao ministar prosvjete donio je rješenje 30. aprila 1935. godine koja glasi. „Rešavam da Ministarstvo prosvete održava vezu sa JŠS i stara se o unapređenju šahovske vještine u Kraljevini Jugoslaviji. Vođenje svih poslova spada u nadležnost odseka za narodno prosvjećivanje.“

To je bio pokušaj uvođenja šaha u škole. Međutim ta odluka nije sprovedena. Generacije koje su polazile školu, osnovnu ili srednju, u to doba izjavljuju da šah nije bio uveden u škole. Stevan Ćirić je ipak svojom preduzimljivošću veoma mnogo učinio na razvoju šaha u Beogradu i svim krajevima kraljevine Jugoslavije.

U to vrijeme stupa na scenu prva poratna generacija, koja daje šahu nov kvalitet na ovim prostorima.

U Crnoj Gori, odnosno Zetskoj banovini od 1932. godine, osniva se niz novih klubova koji šahu daju novu dimenzij:

- na Cetinju je 1932. godine osnovan Šahovski klub „Cetinje“.
- Tadašnja štampa piše o velikom interesovanju za šah i upisu novih članova u klub,
- u Podgorici je 1934. godine osnovan ŠK „Podgorica“,
- u Beranama je 1934. godine osnovan ŠK „Berane“,
- u Nikšiću je 1935. godine osnovan ŠK „Nikšić“.

Osnovani klubovi organizuju pojedinačna prvenstva kluba i ekipna takmičenja sa gradovima u Zetskoj banovini, kao i sa pripadnicima Kraljevske mornarice.

Drugi svjetski rat prekinuo je uspon šaha u Jugoslaviji, pa i u Crnoj Gori.

U to vrijeme po snazi se izdvajaju dosta dobri igrači:

- na Cetinju arhitekta Viktor Zaljevski, oficir Vjekoslav Logar i ing. Radovan Ivkov,
- u Podgorici Boris Markov,
- u Nikšiću Ilija Erbez, a
- u Herceg-Novom Artemije Popov.

Boris Markov (1898–1980) ruski emigrant, profesor. Osnivač je šahovskog kluba u Podgorici. Predsjednik je kluba. Prvak Podgorice. Jedan od najboljih šahista u Zetskoj banovini.

Viktor Zaljevski (1902–1970) ruski emigrant, diplomirani arhitekta. Živio je na Cetinju od 1932.–1940. godine. Predsjednik kluba i najbolji igrač Cetinja. Poslije rata imao je zapažene rezultate u Makedoniji i Bosni i Hercegovini.

Vjekoslav Logar (1909–1984) amaterski se bavio šahom u sredinama gdje je službovao kao oficir. Na Cetinje je došao 1938. godine i aktivno se uključio u šahovski život grada. U 1939. godini osvojio je prvo mjesto na Cetinju. Značajniji uspjeh mu je prvo mjesto na prvenstvu JA 1948. godine.

Značajno ime crnogorskog šaha je **Vasilije Tomović** (1908–1994). Osvojio je titulu šahovskog majstora. Šahovsku karijeru stvarao je u Beogradu. Kratko vrijeme bio je profesor podgoričke gimnazije. Vratio se u Beograd u kojem je osvajao više puta titulu prvaka grada. Veoma obrazovan. Prevodio je sa latinskog, engleskog i francuskog jezika. Poslije Drugog svjetskog rata peti igrač Jugoslavije, iza M. Vidmara, V. Pirca, Trifunovića i Gligorića. Stalni član reprezentacije Jugoslavije. Tomović je prvi veliki šahista iz Crne Gore.

Boris Markov u sredini u društvu Dragiše Ivanovića i Vasje Smislova

Viktor Zaljevski

Viktor Zaljevski

Vasilije Tomović

Vasilije Tomović